

Dana Marešová, Káva, čaj a čokoláda v každodenní kultuře raně novověkých šlechtických sídel v českých zemích, České Budějovice 2015, 179 s. (Diplomová práce Historického ústavu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity)

Posudek vedoucího diplomové práce

Přestože v uplynulých pětadvaceti letech nezůstávala hmotná kultura šlechtických sídel barokní doby mimo pozornost badatelů, vytratil se zvláště v posledních letech zájem o systematický výzkum funkčně vymezených skupin předmětů, které odrážely civilizační a hodnotové proměny každodenního života urozených osob. Diplomantka správně postřehla, že konzumace kávy, čaje a čokolády, která pronikala do šlechtických zámků a paláců ve druhé polovině 17. století, zůstávala stranou zřetele českého bádání. S ohledem na uvedené skutečnosti považuji volbu tématu diplomové práce za vědecky závažnou a badatelsky neobyčejně podnětnou.

Aby autorka poznala kulturu přípravy a pití kávy, čaje a čokolády ve šlechtických sídlech, zevrubně prostudovala 83 inventářů zámků a paláců, které vlastnili příslušníci řady šlechtických rodů. Jejich majitelé se lišili nejen mírou urozenosti, ale také svým původem, zámožností a volbou kariéry. Ocenit musím skutečnost, že diplomantka pracovala s početným souborem paleograficky a jazykově náročných inventářů, které spadaly do dlouhého období od poloviny 17. do sklonku 18. století. Výskyt předmětů sloužících ke konzumaci kávy, čaje a čokolády oprávněně považovala při metodologickém ukotvení svého výzkumu za distinktivní prvek v symbolické řeči šlechtických zámků a paláců, které zrcadlily proměňující se identitu urozených osob. Na druhé straně je třeba kriticky připomenout, že autorka mohla více zdůraznit vliv obecných civilizačních proměn na životní styl barokní šlechty, které zůstaly v práci spíše na okraji pozornosti, lépe řečeno – bezděky probleskují mezi řádky.

Diplomová práce vykazuje velmi dobře promyšlenou kompozici, vyznačuje se přehledným, v zásadě popisným přístupem s mnoha výčty, jenž rozhodně mohl být prohlouben větším důrazem na interpretaci zjištěných poznatků v širším kontextu výkladu. Výpověď zvolených inventářů byla autorce heuristickou oporou k poznání topografie šlechtických sídel a především k rozlišení jednotlivých druhů nádobí, jež sloužilo k přípravě a konzumaci kávy, čaje a čokolády v konkrétních prostorech zámků a paláců.

Přestože se autorka záslužně pokusila interpretovat zastoupení předmětů hmotné kultury určených k pití uvedených nápojů ve šlechtických sídlech podle sociální a mocenské stratifikace jejich majitelů, nebylo možné především s ohledem na dochovanou pramennou

základnu nabídnout celistvější výpověď'. Je jistě možné předpokládat, ba i dokládat, že šlechtické domácnosti knížat, hrabat a svobodných pánů se budou v zastoupení takových předmětů odlišovat, dokonce lze uvažovat o jejich prokazatelně distinktivní funkci s ohledem na uvedenou sociální hierarchii, leč je třeba brát v potaz také civilizační vlivy, osobní zkušenost majitele, místo sídla v rezidenční síti, kulturní transfer a další podněty, jež pochopitelně nemohla Dana Marešová v jedné práci obsáhnout. Heuristickou oporu pro hlubší interpretaci by mohla získat v pramenech osobní povahy, zvláště v korespondenci. To ovšem vyžaduje provedení dalšího časově náročného výzkumu, který nebyl předmětem diplomové práce.

Ačkoliv diplomantka nepochybně prokázala schopnost samostatně pracovat s prameny a literaturou, spatřuji dílčí nedostatky nejen v interpretaci heuristických poznatků, ale také v jejich využívání a citování. Na několika místech práce, zvláště v úvodní kapitole, je zřejmé, že autorka v poznámkovém aparátu cituje odbornou literaturu, kterou přebírá pouze z primárně citovaných zdrojů a neseznámila se s jejím obsahem. Více mi však vadí, že ve snaze o naznačení teorií, metod a historiografických přístupů k dějinám šlechty se uchýlila ke zkratkovitým „tezím“, které sestavila z několika citovaných prací, čímž pokrývala jejich výpověď (opět v úvodu). Vše považuji za dílčí proseminární nedostatky, které znovu ukazují, že vlastní interpretace zjištěných poznatků na základě promyšlení obsahu skutečně přečtených děl a pramenů patří spíše k slabším odborným stránkám diplomantky. Takový eklektický přístup se na mnoha místech diplomové práce odráží v „rozházené“ stylistice, neboť je zřejmé, co autorka přímo přebírá a kompilativně cituje z jiných prací, kde se naopak vyjadřuje vlastními slovy.

Z hlediska faktografických omylů musím upozornit na chybné (spíše nepřesné) uvádění šlechtické titulatury v pobělohorské době (s. 8, 39); naopak správně pak na s. 101. Vysoké ocenění hmotné kultury vybraných hraběcích rodů (s. 112) považuji s ohledem na volbu pramenů a civilizační kontext za nadnesené. Více vnitřní koherence a promyšlení by si jistě zasloužil závěr práce, který je zbytečně upovídaný a málo shrnující. S ohledem na nadstandardní rozsah se vyskytují v práci překlepy a drobné chyby spíše ve výjimečných případech (např. 11, 14, 27, 33, 59, 69-70, 85, 131, 133 apod.).

Vzhledem k mimořádnému heuristickému záběru a schopnosti diplomantky samostatně pracovat s paleograficky a jazykově náročnými prameny hodnotím diplomovou práci Mgr. Dany Marešové ještě stupněm **v ý b o r n ě**.

České Budějovice 15. ledna 2016

prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.